

УДК 342.951.07:373.5.012/.014](477)(043.3)
DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2024.11>

І. В. Жукова
кандидат наук з державного управління, доцент,
старший викладач кафедри публічного управління і проектного менеджменту
Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»,
директор Видавничої групи «Наукові перспективи»
orcid.org/0000-0003-4927-0610

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА У ГАЛУЗІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена вивченню процесу окреслення шляхів використання ІКТ та технологій штучного інтелекту щодо адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства у галузі загальної середньої освіти для стимулювання розвитку знань і навичок, необхідних для адаптації освіти до умов цифровізації.

Загалом, зазначено, що законодавча фрагментарність, як складова проблематики адміністративної відповідальності за порушення правил у сфері загальної середньої освіти, визначається як відсутність єдиного нормативного документа, що регулював би питання караності дій, або бездіяльності, у сфері загальної середньої освіти.

У статті особливу увагу приділено вивченню питання залучення ІКТ у концептуальне поле усунення та нівелювання негативних проявів застарілості нормативно-правового регулювання галузі загальної середньої освіти, що може допомогти подолати деякі колізії її адміністрування в Україні. Серед опорних складових, зокрема, виділено цифровізацію нормативно-правового регулювання, як самоврядну конструкцію, та, водночас, запровадження та уніфікацію теорії електронного правотворення, що сутнісно відповідатиме потребам динамічної змінності законодавчих підходів та положень.

Окремо піднято питання застосованості технологій ШІ, що генеровані використанням ІКТ у галузі загальної середньої освіти і можуть використовуватися для створення проектів нормативних актів, що враховують сучасні реалії освітнього процесу та особливості адміністративної відповідальності.

Також підкреслено, що за допомогою ІКТ є можливим розробити та інтегрувати систему адміністративної відповідальності за порушення положень адміністративного законодавства у сфері загальної середньої освіти України, насамперед, за допомогою чіткої конкретизації адміністративних проступків у сфері загальної середньої освіти, що тягнуть за собою настання відповідальності. Для інноваційного та безстороннього нормотворення, у даному випадку буде доцільним використати потенціал ШІ, що, у підсумку, підлягатиме галузевій ревізії та доповненню вітчизняними вченими та законодавцями.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, порушення положень адміністративного законодавства, сфера загальної середньої освіти, технології штучного інтелекту, інформаційно-комунікативні технології.

Zhukova I.V. USING OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES REGARDING ADMINISTRATIVE LIABILITY FOR VIOLATION OF LEGISLATIVE REQUIREMENTS IN THE FIELD OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

The article is devoted to the study of the process of outlining ways to use ICT and artificial intelligence technologies regarding administrative liability for violation of legislative requirements in the field of general secondary education to stimulate the development of knowledge and skills necessary for adapting education to the conditions of digitalization.

In general, it is noted that legislative fragmentation, as a component of the issues of administrative liability for violations of rules in the field of general secondary education, is defined as the absence of a single regulatory document that would regulate the issue of punishability of actions, or inaction, in the field of general secondary education.

The article pays special attention to the study of the issue of involving ICT in the conceptual field of eliminating and leveling negative manifestations of the obsolescence of regulatory and legal regulation of the field of general secondary education, which can help overcome some of the conflicts of its administration in Ukraine. Among the supporting components, in particular, the digitalization of regulatory and legal regulation is highlighted as a self-governing construct, and, at the same time, the introduction and unification of the theory of electronic lawmaking, which will essentially meet the needs of dynamic variability of legislative approaches and provisions.

Separately, the issue of the applicability of AI technologies generated by the use of ICT in the field of general secondary education and can be used to create draft regulations that take into account the modern realities of the educational process and the features of administrative responsibility is raised.

It is also emphasized that with the help of ICT it is possible to develop and integrate a system of administrative responsibility for violations of the provisions of administrative legislation in the field of general secondary education of Ukraine, primarily by means of a clear specification of administrative offenses in the field of general secondary education that entail liability. For innovative and impartial rule-making, in this case it will be appropriate to use the potential of AI, which, as a result, will be subject to sectoral revision and supplementation by domestic scientists and legislators.

Key words: administrative responsibility, violation of the provisions of administrative legislation, field of general secondary education, artificial intelligence technologies, information and communication technologies.

Постановка проблеми. Перехід до цифрової епохи зумовлює необхідність перегляду підходів до теми впровадження та вибіркової інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у сферу адміністративної відповідальності за порушення правил у сфері загальної середньої освіти, що, в свою чергу, актуалізує її галузеву проблему – законодавчу фрагментарність – безпосередньо в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що тематика інтеграції ІКТ у систему адміністративної відповідальності у сфері закладів загальної середньої освіти, що базується на використанні сучасних цифрових рішень для підвищення ефективності правозастосування, прозорості процедур, оперативного моніторингу та усунення недоліків у нормативно-правовій базі, є відносно новою і тому ще недостатньо вивченою.

Мета статті – окреслення шляхів використання ІКТ та технологій штучного інтелекту (далі – ШІ) щодо адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства у галузі загальної середньої освіти для стимулювання розвитку знань і навичок, необхідних для адаптації освіти до умов цифровізації.

Виклад основного матеріалу. Загалом, зазначаючи, що законодавча фрагментарність, як складова проблематики адміністративної відповідальності за порушення правил у сфері загальної середньої освіти, визначається мною як відсутність єдиного нормативного документа, що регулював би питання караності дій, або бездіяльності, у сфері загальної середньої освіти [1, с.].

Можу погодитися із даним підходом, зазначивши, що подібна проблематика наявна, і у сфері публічно-управлінської та правової доктрин в Україні – так, положення щодо адміністративної відповідальності у сфері загальної середньої освіти прямо, або опосередковано, наявні у ст. 188-54 Кодексу України про адміністративні правопорушення [2], ст. 2 та ст. 69 Закону України «Про освіту» № 2145-VIII [3] і Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX [4], яким встановлюється презумпція імплементації ст. 188-54 КУпАП у діяльність закладів загальної середньої освіти.

Маю, також, відмітити, що уникнення та усунення зазначеної проблематики, на мій погляд, можливе за допомогою використання сучасних ІКТ. Подібний підхід було висловлено американським дослідником Л.Греєм [5, с. 2–3], котрий зауважив, що ІКТ, у якості елемента нівелювання колізій нормативного регулювання освітньої сфери, загалом, та, відповідно, сфери загальної середньої освіти, зокрема, насамперед, передбачає цифровізацію контролю і звітності.

Зазначені парадигми спрямовані на контроль за виконанням правил надання послуг керівниками, а, також, контроль та нагляд за викладацьким та науково-педагогічним складом закладу загальної середньої освіти. Також, зазначені ініціативи могли б допомогти створити чітке поле нормативного регулювання потенційних адміністративних проступків у сфері загальної середньої освіти із визначенням частин диспозицій та санкцій останніх.

Продовжуючи тему впровадження та вибіркової інтеграції ІКТ у сферу адміністративної відповідальності за порушення правил у сфері загальної середньої освіти, також, необхідно звернути увагу на її галузеву проблему – законодавчу фрагментарність – безпосередньо в Україні. Задля цього, зосереджу власну увагу на потребі чіткішого позиціонування громадського контролю як складової підвищення ефективності загальної середньої освіти, що потребує унормування у нормативно-правовому полі.

Так, наразі, у ст. 188-54 Кодексу України про адміністративні правопорушення (що, власне, є єдиною конотацією законодавця щодо встановлення адміністративної відповідальності за дії, пов'язані зі сферою освіти) не передбачено опції участі громадського активу в питаннях забезпечення якості освіти [2].

Натомість вважаю, що доцільність подібної законодавчої трансформації детермінована, насамперед, можливістю запровадити належний рівень інформаційного контролю за діяльністю органів влади у сфері освіти (від Міністерства освіти і науки України до органів влади «на місцях»), що забезпечуватиметься за допомогою ІКТ.

Наступним елементом проблематики адміністративної відповідальності за порушення правил у сфері загальної середньої освіти, що потребує конкретизації та деталізованого аналізу, у контексті подальшої ефективізації із використанням ІКТ, є аспект застарілості нормативно-правового регулювання.

Аналізуючи кластерну категорію «застарілість нормативно-правового регулювання» у контексті гальмівних чинників адміністрування освіти та, зокрема, галузі загальної середньої освіти, дослідниця Т. Гарфілд [1, с. 12] запропонувала розглядати її як «рудимент управління», що формує поле для порушень, зловживань у галузі освіти та, відповідно, галузі загальної середньої освіти, внаслідок того, що динамічні зміни в освітньому полі, подекуди, залишаються без належного законодавчого контролю. Це, відповідно, формує прецедент порушень у сфері освіти та загальної середньої освіти.

У свою чергу, залучення ІКТ у концептуальне поле усунення та нівелювання негативних проявів застарілості нормативно-правового регулювання галузі загальної середньої освіти може

допомогти подолати деякі колізії її адміністрування в Україні. Серед опорних складових, зокрема, доцільно виділяти цифровізацію нормативно-правового регулювання, як самоврядну конструкцію, та, водночас, запровадження та уніфікацію теорії електронного правотворення, що сутнісно відповідатиме потребам динамічної змінності законодавчих підходів та положень.

Так, цифровізація нормативно-правового регулювання у якості окремої категорії залучення ІКТ у концептуальне поле усунення та нівелювання негативних проявів застарілості нормативно-правового регулювання передбачає створення єдиної нормативної платформи, що агрегувала б нормативні документи у сфері загальної середньої освіти та адміністративної відповідальності.

Окрім того, на мій погляд, особливою доцільністю набуває інтеграція підходу до ідентифікації застарілих нормативно-правових положень за допомогою ІТ-інструментів, що здатні аналізувати чинні нормативні акти, їх відповідність сучасним вимогам і ступеню гармонізації із міжнародними стандартами.

У той же час, теорія електронного правотворення як елемент залучення ІКТ у концептуальне поле усунення та нівелювання негативних проявів застарілості нормативно-правового регулювання галузі загальної середньої освіти, на мій погляд, повинна передбачати впровадження електронних консультацій та використання ШІ.

За допомогою електронних консультацій із використанням ІКТ можна оперативно враховувати суспільні запити шляхом інкорпорації пропозиції від науковців, працівників освітньої галузі та громадян.

Технології ШІ, генеровані використанням ІКТ у галузі загальної середньої освіти, можуть використовуватися для створення проєктів нормативних актів, що враховують сучасні реалії освітнього процесу та особливості адміністративної відповідальності.

Таким чином, адміністративна відповідальність у галузі загальної середньої освіти, у контексті необхідності трансформації її нормативного регулювання, відповідно динаміки надання освітніх послуг, передбачає використання ІКТ. Останні підлягають залученню як на рівні нормотворення, так і на рівні систематизації нормативної бази, що регулює аспект адміністративної відповідальності у сфері загальної середньої освіти в Україні.

У згаданому дослідженні Т. Гарфілд [1, с. 14], де остання виклала індивідуальні погляди на проблему колізій адміністративної відповідальності за порушення правил у сфері освіти та, відповідно, загальної середньої освіти, до останніх, окрім вище окреслених законодавчої фрагментарності та застарілості адміністративно-правового регулювання, віднесено, також, неконкретизовану

відповідальність за порушення у сфері освіти та сфері загальної середньої освіти.

Пропоную зупинитися на даному кластері детальніше, запропонувавши, водночас, імовірні шляхи застосування ІКТ для нівелювання проблеми зниженої ефективності навчально-наукової діяльності у даній сфері.

Так, під поняттям «неконкретизованої відповідальності за порушення у сфері освіти» (та, відповідно, сфері загальної середньої освіти), згідно матеріалів даного дослідження [1, с. 14–15], необхідно розуміти факти, коли положення законодавства не охоплюють аспекти адміністративно-правової відповідальності у сфері загальної середньої освіти, повною мірою, враховують останні лише частково, або не мають достатнього рівня нормативно-правової чіткості та конкретизації.

Доцільно відзначити, що причинами неконкретизованої відповідальності за порушення у сфері загальної середньої освіти на адміністративно-правовому рівні є, якраз-таки, законодавча фрагментарність та застарілість нормативного регулювання – причинно-наслідковий ідеологіко-нормативний та державно-управлінський зв'язки, в даному випадку, виникають за змістовною (колізійне адміністративно-правове регулювання відповідальності у сфері загальної середньої освіти) та формальною (законодавчі конотації, що не відповідають реаліям освітнього ринку та стратегій трансформацій сфери загальної середньої освіти) парадигмами аплікації.

Розкриваючи проблему неконкретизованої адміністративно-правової відповідальності за порушення у сфері загальної середньої освіти, доцільно виділити її ключові ознаки. На підставі досліджень деяких іноземних учених у галузі права [6, с. 139] та державного управління [7, с. 173] видається можливим віднести до них: розмитість правових положень, недостатність спеціальних норм врегулювання та відсутність адекватного санкціонування.

Враховуючи, що усі вищезазначені проблеми (ознаки) притаманні адміністративно-правовому регулюванню відповідальності у сфері загальної середньої освіти в Україні на підставі положень ст. 188-54 Кодексу України про адміністративні правопорушення, пропоную розтлумачити останні крізь призму вітчизняного законодавства із одночасним позиціонуванням практичних особливостей інтеграції ІКТ у процедуру їх усунення на нормативному та ідеологічному рівнях.

Розмитість правових норм як категорія, що потребує удосконалення та видозмін, у контексті проблеми неконкретизованості адміністративно-правової відповідальності за порушення у сфері загальної середньої освіти, полягає, насамперед, у використанні загальних формулювань, що допускають широкий спектр тлумачень, що, сво-

єю чергою, суб'єктивізує правозастосовчі механізми [6, с. 139].

Зазначені факти призводять до зниження ефективності регулювання сфери загальної середньої освіти відносно адміністративно-правової відповідальності, що її несуть керівники закладів загальної середньої освіти, науково-педагогічні працівники як суб'єкти надання освітніх послуг та батьки, законні представники осіб, які здобувають загальну середню освіту у відповідних закладах освіти.

Якщо конкретизувати дану парадигму пристосовно до ст. 188-54 Кодексу України про адміністративні правопорушення [2], то можна помітити, що така розмитість формулювання знаходить прояв, насамперед, у нечіткості законодавчої конкретизації.

Так, нормативна диспозиція у статті, що стосується адміністрування освіти, стосується виключно її якості, забезпечення котрої покладається на посадових осіб, на загальнодержавному та місцевому рівнях. Цим, на мій погляд, унеможливується чіткість розуміння проблематики адміністрування загальної середньої освіти та, відповідно, впровадження адміністративної відповідальності за порушення відповідних законодавчих вимог у якості контрольно-наглядового механізму.

Я вважаю, що за допомогою ІКТ є можливим розробити та інтегрувати систему адміністративної відповідальності за порушення положень адміністративного законодавства у сфері загальної середньої освіти України, насамперед, за допомогою чіткої конкретизації адміністративних проступків у сфері загальної середньої освіти, що тягнуть за собою настання відповідальності. Для інноваційного та безстороннього нормотворення, на моє переконання, у даному випадку буде доцільним використати потенціал ІІІ, що, у підсумку, підлягатиме галузевій ревізії та доповненню вітчизняними вченими та законодавцями.

Питання недостатності спеціальних норм регулювання адміністративно-правової відповідальності у сфері загальної середньої освіти, як феноменологічна категорія, у свою чергу, тлумачиться у одному із вищенаведених досліджень [7, с. 173] крізь призму відсутності конкретних норм, що враховували б специфіку освітнього процесу, або

діяльності вчителів, учнів, адміністрації закладів загальної середньої освіти (себто – суб'єктів освітнього процесу загальної середньої освіти).

Висновки. Отже, пропонується реалізувати індивідуальну карту інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у розвиток загальної середньої освіти в Україні, що базується на використанні сучасних цифрових рішень для підвищення ефективності правозастосування, прозорості процедур, оперативного моніторингу та усунення недоліків у нормативно-правовій базі даної сфери. Окрім того, зазначену карту пропонується розглядати як інструмент забезпечення взаємодії між суб'єктами освітнього процесу, що сприяє автоматизації контролю за дотриманням правил, а, також, наданню можливостей для цифрового документообігу і аналітики порушень суб'єктами загальної середньої освіти, до яких належать керівники закладів загальної середньої освіти, науково-педагогічні працівники останніх та здобувачі.

Література

1. Garfield, T. A. Key Issues for Teachers Regarding Legislation, Litigation, and Advocacy. IGI Global. Vol. 18. 2022. 14 p. С. 11–12.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) № 80731-X (статті 1–212-24) від 01.10.1996 р. (поточна ред. від 25.10.2024 р.). Відомості Верховної Ради. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
3. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 р. (поточна ред. від 15.11.2024 р.). Відомості Верховної Ради. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Закон України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX від 16.01.2020 р. (поточна ред. від 17.11.2024 р.). Відомості Верховної Ради. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
5. Gray, L. Use of Educational Technology for Instruction in Public Schools: 2019–20. Summary. Institute of Education Sciences & US Department of Education. 2020. 4 p. С. 2–3.
6. Russo, C. J., Ma, L. A Comparative Analysis of Systems of Education Law. Springer Nature Singapore, Imprint: Springer. 2024. 514 p. С. 139.
7. Collings, N. Indigenous Governance of Traditional Knowledge. The Legal Implementation of Access and Benefit-Sharing in Australia. Taylor & Francis. 2023. 296 p. С. 173.